

Colin Wilson
FILOSOFINIS AKMUO
Mokslinės fantastikos romanas

Jeigu Jūsų intelekto koeficientas yra bent 109, tada ši knyga neabejotinai skirta Jums!

Du anglų mokslininkai atranda būdą, kaip neribotai išplėsti žmogaus smegenų galią, įvaldyti telepatiją, net prasiskverbti į priešistorinės žmonijos sąmonę, ištyrinėti majų, actekų, toltekų ir dar senesnių tautų civilizacijas; galų gale atskleisti tokias Visatos gyvybės paslaptis, kokių jokiais kitais tyrimais nebūtų įmanoma atskleisti...

“Žmogaus sąmonėje glūdi ir visa žmonijos praeitis, ir visa jos ateitis”.

Colin Wilson

Iš anglų kalbos vertė BRONIUS BRUŽAS
Serija "Pasaulinės fantastikos Aukso fondas"
366 tomas. Serija įkurta 1990m.

Colin Wilson - PHILOSOPHER'S STONE
New York, Warner Books, 1974

Copyright © by Colin Wilson, 1969

Cover art copyright © Chris Foss, 1974

Vertimas į lietuvių kalbą © leidykla "Eridanas", 2006
Elektroninė versija © Knygute.lt, 2010

PIRMA DALIS

ABSOLIUTO BEIEŠKANT

Vieną dieną, kai skaičiau Ralfo Vogano Viljamsso knygą apie muziką ir klausiausi žavingosios jo Penktosios simfonijos, kuri sklido iš patefono, mano akys užkliuvo už pastabos: “Visą gyvenimą siekiu įvaldyti mėgėjiškus kūrybos metodus, bet dabar, kai, regis, pasiekiu tikslą, jais naudotis jau per vėlu”. Kartėlio sklidina didžio kompozitoriaus frazė mane sujaudino kone iki ašarų. Žinoma, paskutiniosios jis sulaukė aštuoniasdešimt šešerių, bet, atsižvelgiant į paskutiniuosius gyvenimo metus sukurtos muzikos vertę, šie žodžiai galėjo būti parašyti likus porai dešimtmečių iki mirties. Nejučia sugavau save mąstantį: tarkim, Vognas Viljamsas būtų išgyvenęs dar dvidešimt penkerius metus... arba gimęs ketvirčiu amžiaus vėliau. Ar aš būčiau galėjęs perduoti savo žinias iškilijai asmenybei, kad ji išsaugotų gyvybę ir tebekurtų nuostabiąją muziką? Dar geresnį pavyzdį įkūnijo Bernardas Šo, kuris rašydamas “Atgal pas Metušelahą” vos nepadarė fantastiško atradimo. Jau perkopęs per

aštuoniasdešimt jis juokavo esąs savo teorijos, jog įmanoma išgyventi iki trijų šimtų metų, įrodymas. Tačiau po dvejų metų Šo susilaužė koją ir atsigulęs į ligoninę pareiškė: "Aš noriu mirti, bet negaliu... negaliu". Jis beveik atskleidė tiesą - bėda ta, kad buvo vienas, o žmogui, kurio neparemia kiti, dažniausiai pritrūksta paskutinio tikrumo lašo. Ar Kolumbui būtų užtekę ryžto nusigauti iki San Salvadoro salos, jeigu jis būtų plaukęs "Santa Marija" visiškai vienas?

Štai tokia minčių eiga paskatino mane tiksliai iškloti, kaip padariau savo atradimą. Nusprendžiau kilstelėti paslapties skraistę, žinoma, tik ne prieš tuos, kuriems ji galėtų pakenkti, tai yra, ne prieš didžiąją žmonijos dalį. Istorija turėtų išlikti, net jeigu jai lemta amžiams glūdėti banko saugykloje. O per kalkę rašytų atsiminimų kopija, bėgant metams, išbluks.

Aš gimiau 1942-aisiais, Notingemširo grafystėje, Haknolo Torkardo kaimelyje. Mano tėvas dirbo techninės priežiūros inžinieriumi "Brolių Birkinų" akmens anglies kasykloje. Skaitę D. H. Lorensą atpažins šį pavadinimą. Tiesą saktant, pats Lorensas išvydo pasaulį visai netoliese, Istvude. O Haknole, šeimos kriptoje, guli

palaidotas Baironas, ir mano laikais, keliaujant į jo namus, Niustedo abatiją, vis dar tekdavo įveikti suodinių kotedžų pilną, tipišką angliakasių kaimą. Fonas gal ir romantiškas, bet tik ne purvas bei nuobodulys, su kuo siejasi atsiminimai apie pirmuosius dešimt mano gyvenimo metų. Iš tų dienų pamenu pliaupiantį lietų, žuvų su traškučiais kvapą, tvyrodavusį rudenio vakarais, ilgas eiles, kurios šeštadienio pavakarėmis nusidriekdavo priešais vietinį kino teatrą. Lankiausi gimtajame krašte prieš porą savaitių ir, turiu pripažinti, jis neatpažįstamai pasikeitė. Dabar kaimas virtęs Notingemo priemiesčiu, kuriame yra oro uostas, metro stotis ir sraigtasparnių nusileidimo aikštelės, įrengtos ant didžiumos daugiaaukščių stogų. Vis dėlto nedirščiau teigti, jog man apmaudu dėl pokyčių. Perskaitęs keletą "Rainbow" puslapių, iš karto atsimenu, kaip nekenčiau tos vietos.

Vaikystėje mane į priešingas puses draskė meilė mokslui ir muzikai. Matematiką puikiai perpratau visada. Kai sulaukiau šešerių, per Kalėdas tėvas padovanojo man pirmąją logaritminę liniuotę. Bet, kaip ir dauguma matematikų, aš buvau tiesiog pavojingai imlus muzikai. Prisimenu, vieną vakarąėjau pro bažny-

čią glėbyje nešinas bibliotekos knygomis ir klausiausi, kaip gieda choristai. Jie akivaizdžiai repetavo - tikriausiai kokią bjaurastį iš Veslio ar Stainerio repertuaro, - nes kaip užkeikimą kartojo vieną ir tą patį pustuzinio natų pasažą. Paslaptingi, lyg iš tolybių sklindantys, šaltoje naktyje aidintys balsai, rodė, traukė gedulingą, žmogaus vienatvę apdainuojančią giesmę. Staiga pajutau, kaip iš akių trykšta ašaros. Nespėjus jų užgniaužti, mane užliejo nevaldomas jausmų srautas. Nulėkiau į bažnyčios kiemą ir parpuoliau veidu į žolę, kur tysojau, kol nuslopinau kūkčiojimą. Mane taip drebino emocijos, tarytum kažkas būtų įnirtingai purtęs už pečių. Potyris truputį trikdė. Grįždamas namo - atsipalaidavęs ir apsvaigęs - nepajėgiau suprasti, kas man nutiko.

Kadangi dievinau matematiką ir sugebėdavau mintinai atlikti sudėtingus apskaičiavimus, tėvas nusprendė, jog turėčiau tapti inžinieriumi. Aš tuo nesistebėjau, nors mechanizmai man kėlė žiovilį. Savo nuomonės nepakeičiau ir tada, kai tėvas nusivedė mane į "Brolius Birkinus" ir parodė mašinas, kurias jis prižiūrėdavo. Visą gyvenimą rūpintis negyvu metalu, idant tas išsaugotų atitinkamą produktyvumo lygį, man atrodė beprasmiška. Kam to reikia?

Deja, tuo metu neįstengiau sumąstyti, kaip pasipriešinti tėvo planams. Bemaž visą laisvalaikį praleisdavau klausydamasis kompozitorių Daulendo ir Kempiono plokštelių arba sėdėdamas prie elektrinių, mūsų kaimynui priklausančių, vargonų ir mėgindamas iš klausos atkurti Hendelio "Mesijo" melodiją. Žinoma, išsižadėti inžinieriaus profesijos vardan muzikos negalėjau, nes aš niekada nebūčiau tapęs kuo nors daugiau nei vidutinišku atlikėju.

Puikiai atmenu tą momentą, kai pirmą kartą susidūriau su mirties problema. Iš bibliotekos pasiėmiau knygą apie ankstyvųjų laikų muziką. Mane kažkaip keistai žavėjo šalti, tonaciniai viduramžių motyvai. Skyriuje apie senovės graikų muziką aptikau žodžius iš "Seikilos skolion"¹ dainos:

Tešypsos tau gyvenimo saulė,

Ištirpdo širdgėlą ir skausmą.

Deja, gyvenimas toks trumpas.

Į žemės jūros gelmes nusitempti tave

Žada mirtį nešantis krakenas.

Aš žinojau, matyt, kaip ir Homeras, kad kra-

¹ Senovės graikų daina, aptikta ant antkapio, viena iš pirmųjų Vakarų civilizacijoje, kuri buvo užrašyta.

kenu vadinamas legendinis milžiniškas aštuonkojis (Scilė, ko gero, irgi reiškė aštuonkojį). Perskaičius šitas eilutes, mane nukratė šiurpas. Visgi užlipau į palėpę ir pamėginau sugroti "Seikilos skolion" senuoju mūsų pianinu. Barbenau baltais klavišais, pasirinkęs friginę dermę, kol perpratau melodiją. Vėl pajutau, kaip nuo šalčio oda nueina virpuliais. Iš instrumento besiliejant garsams, po nosimi murmėjau žodžius. Mane užvaldė gilus liūdesys, beribių tolių pojūtis, kuris varstė širdį bažnyčios kieme. Nelauktai išgirdau savo sąmonės balsą: "Ką tu darai, kvaily? Tai yra *tikrovė*, o ne literatūrinė metafora. Po šimtmečio neišliks nė vieno nūdien gyvenančio žmogaus..." Būtent tada suvokiau, kad man irgi lemta mirti. Iš siaubo vos nepaspringau. Kūną užvaldė toks silpnumas, kad ant klavišų nebulaikiau pirštų ir pajutau tuojau nuslysiąs nuo kėdutės, jei nerasiu, į ką atsiremti. Pirmą kartą sumojau, kodėl maniau inžinieriaus darbą esant beprasmišką. Prižiūrėti mechanizmus - tuščias *laiko* švaistymas. Laikas... jis nesusijęs su realybe. Kaip žiopčiojimas, nebandant ištartti nė žodžio. Rankinis mano laikrodis tikėjo it uždelsto veikimo bomba. Tarytum pateikdamas gyvenimo ultimatumą. Ir kuo gi aš užsii-

minėjau? Mokiausi rūpintis mašinomis “Brolių Birkinų” akmens anglies kasykloje. Žinojau, kad inžinieriumi dirbti neįstengčiau. Tuomet kuo *galėčiau* tapti? Kokia veikla būtų reikšminga?

Keista, bet potyriai siaubo nekėlė. Kažkur giliai širdyje užsižiebė laimės kibirkštis. Galimybė išvysti tuštybę visada pakursto savotišką džiaugsmą. Jei esi pajėgus įsisąmoninti bergždumą, tai suvoki, kad egzistuoja ir jam priešingi dalykai. Neturėjau nė menkiausio supratimo, ką reiškia tie “priešingi dalykai”, bet dėl vieno neabejojau: “Seikilos skolion” man priimtinesnis nei matematika, nes daina atpažino problemą, kurios paprasčiausiai neįmanoma suformuluoti matematiniais išvedžiojimais. Protą nušvietusi apvaizda apmalšino mano susidomėjimą mokslu ir dar labiau pakurstė meilę muzikai bei poezijai. Vidinio konflikto iki galo neišsprendžiau, bet po dienos kitos išmečiau jį iš galvos.

Už viską savo gyvenime labiausiai esu skolingas Alesterui Lajelui, apie kurį su visomis smulkmenomis rašiau kitame darbe². Su juo

² Įžanga, skirta Leslie M. Beintono knygai „Alesteras

susipažinau 1955-ųjų gruodį, sulaukęs trylikos. Ištisisus dvyliką metų, iki pat savo mirties, jis man buvo artimesnis nei bet kokie kiti žmonės, įskaitant mano tėvą su motina.

55-ųjų rudenį prisijungiau prie Švento Tomo bažnyčios choro. Šį įkūrė anglikonai, o mano šeimyniškiai buvo metodistai, bent jau teoriškai, tačiau mane pakvietė dainuoti chorvedys, Makjuvanas Franklinas, gerai žinomas muzikiniuose Notingemo sluoksniuose. Anuomet galėjau pasigirti švariu sopranu (aukštas gaidas ištraukdavau iki šešiolikos metų) ir priklausiau pustuzinio berniukų grupei, dažnai dainuodavusiai mokyklos koplyčioje. Franklinas mus išgirdo liepą, kai dalyvavome trimestro pabaiagai skirtame koncerte, ir pasiūlė žiemos sezonui įsilieti į Švento Tomo chorą. Jis buvo numatęs ambicingą repertuarą, į kurį įtraukė Hendelio "Judą Makabėją", Lasuso motetus, Gesualdo madrigalus ir keletą britiškų kūrinių. Anot chorvedžio, motetus ir madrigalus atliktume koncerte, kurį turėjo transliuoti BBC trečioji

Lajelas: mokslui pašvęstas gyvenimas" („Lord-Fisher“ leidykla, Londonas, 1972-ieji). Šita ilga esė taip pat įtraukta ir į mano „Biologo pramogas“ („Marsden Cole“ leidykla, 1965-ieji) aut. past.

programa. Tuo susidomėjo tiktai pora iš mūsų šešeto. Kai giedojome Lasuso mišias ir Briteno "Gimė berniukas", aš dainavau pagrindinę partiją. Po koncerto, persirengimo kambaryje, buvau supažindintas su aukštu, švariai apsiskutusiū žmogumi - iš veido jis priminė Tomą Karlaiką, kurio portretas kabėjo mano klasėje. Jaučiausi toks įsiaudrinęs, kad nė neįsidėmėjau jo pavardės, bet vėliau, Franklino namuose, kur gurkšnojome kavą ir skanavome pyragaičius, vyriškis prisėdo šalia, ant minkštasuolio, ir ėmė domėtis mano polinkiu į muziką. Netrukus supratome, kad mudu sieja kai kas bendra: jis, kaip ir aš, manė, jog Hendelis yra iškiliausias kompozitorius visame pasaulyje. Pasakui mūsų kalbos nukrypo (dabar nepamenu kaip) į begalines aibes, ir aš apsidžiaugiau pamatęs, kad jis supranta problemas, Bertrano Raselo aptartas "Matematikos principuose". (Tiesą sakant, man visada sunkiai sekėsi suvokti, kokių neaiškumų gali kilti dėl matematikos pamato.)

Tokią likimo dovaną galima gauti vos kartą gyvenime: du protai akimoju pajuto vienas kitam besąlyginį artumą. Jam buvo keturiasdešimt penkeri, man - trylika, tačiau amžiaus skirtumas mums nerūpėjo. Jautėmės taip, tary-

tum būtume susidraugavę prieš porą dešimtmečių. Vargu ar tuo derėtų stebėtis. Savo miestelyje nepažinojau nė vieno žmogaus, kuris pritartų abiem mano pomėgiams, tai yra domėtusi ir mokslu, ir muzika. Franklinas pasakėjo Lajelui apie mane prieš savaitę, prie pietų stalo. Chorvedį visada stebindavo įvairios knygos, kurias atsinešdavau į repeticijas: iš matematikos, fizikos, chemijos, biologijos srities. Suintriguotas, panūdęs su manimi šnektelėti, Lajelas prižadėjo ateiti į koncertą ir savo žodį tęsėjo.

Jis atsisveikino su Franklinu gana anksti, bet prieš tai pakvietė mane į svečius. Pasiūlė apsilankyti Snaintone, gretimame kaimelyje. Kai naujasis pažįstamas išėjo, aš kreipiausi į chorvedį: “Kokia, sakėte, jo pavardė?” Franklinas paaiškino, kad aš bendravau su seru Alesteru Lajelu, sero Čarlzo Lajelo, kurio “Geologijos principus” skaičiau vos prieš savaitę, palikuoniui. Turiu pripažinti, jog kaip reikiant susijaudinau. Per savo trumpą gyvenimą nė sykio nebuvau kalbėjęs su tituluotu žmogumi. Anksčiau man netgi neteko tokio *regėti*. Aš žinojau, kur rasti Snaintoną. Iš pradžių galvojau, jog Lajelas apsistojęs viename iš namų, stovinčių centrinėje gatvėje, bet paaiškėjus, kad jam

priklauso parku apsuptas dvaras, man pakirto pakinklius. Laimei, nenugirdau pavardės, kai Franklinas jį pristatė, antraip visą vakarą būčiau mikčiojęs, raudonavęs arba tiesiog praradęs žadą. Šiaip ar taip, po koncerto pusę nakties pragulėjau lovoje atmerktomis akimis ir mėginau įsisąmoninti faktą, kad su "seru" bendravau taip ramiai ir atsainiai, tarsi jis būtų daržovių pardavėjas.

Po dviejų dienų, įsitempęs ir apimtas baimės, dviračiu numyniau į Snaintoną. Dvarą radau nesunkiai, už mylios nuo kaimelio, bet Lajelo valdos tik pakurstė mano nuogaštavimus. Kai nusigavau iki aukštos akmeninės sienos, vartų sarginėje tūnantis vyriškis skambtelėjo į namus ir liepė man važiuoti takeliu. Pats namas nepritrenkė taip, kaip tikėjausi, bet, mano požiūriu, vis vien atrodė įspūdingai. Paradines duris atidarė Lajelas, ir mano drovumas bemažtant išsisklaidė. Mudu sujungė keista abipusė simpatija, kuri neišblėso visus dvylika metų. Jis man pristatė žmoną - pirmąją sutuoktinę - ledi Sarą, kuri jau anuomet buvo išblyškusi bei liguista, ir nedelsdamas nusivedė į savo muziejų, įrengtą viršutiniame pastato aukšte....